

ГЕРАСИМЕНКО Л. Б.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
кафедра фундаментальних дисциплін,
Комунальний заклад вищої освіти
«Рівненська медична академія»
Рівненської обласної ради,
м. Рівне, Україна

ЧИННИКИ ПРОЦЕСУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДОШЛЮБНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті розглядаються соціально-інтеграційні, організаційно-діяльнісні та психолого-педагогічні чинники ефективної інноваційної дошлюбної підготовки студентів. Актуальність дослідження пов'язана із тим, що сучасні соціально-економічні та духовні потреби молоді, динаміка розвитку українського соціуму зумовлюють необхідність впровадження інновацій дошлюбної підготовки. Оновлення змісту, організація процесу та розвиток родинної спрямованості особистості студентів зумовляють формування родинно-ціннісних орієнтацій і подолання негативних аспектів розвитку сучасної сім'ї. У статті розкрито інноваційні підходи та чинники ефективного впливу на процес виховання майбутнього сім'янина. Визначено сутність та шляхи формування родинної спрямованості особистості, що суттєво впливає на ефективність освітнього процесу. У дослідженні окреслено компоненти моделі подолання низького рівня готовності молоді до сімейного життя та доведено, що ефективність виховної діяльності у сфері дошлюбної підготовки залежить від сукупності певних умов.

Ключові слова: інноваційна дошлюбна підготовка, родинна спрямованість особистості, виховні інновації, чинники ефективного впливу виховних інновацій на формування особистості майбутнього сім'янина.

В статье рассматриваются социально-интеграционные, организационно-деятельностные и психолого-педагогические факторы эффективной инновационной добрачной подготовки студентов. Актуальность исследования связана с тем, что современные социально-экономические и духовные потребности молодежи, динамика развития украинского социума обуславливают

необходимость внедрения инноваций добрачной подготовки. Обновление содержания, организация процесса и развитие семейной направленности личности студентов приведет к формированию семейно-ценностных ориентаций и преодолению негативных аспектов развития современной семьи. В статье раскрыты инновационные подходы и факторы эффективного влияния на процесс воспитания будущего семьянина. Определена сущность и пути формирования семейной направленности личности, что существенно влияет на эффективность образовательного процесса. В исследовании обозначены компоненты модели преодоления низкого уровня готовности молодежи к семейной жизни и доказано, что эффективность воспитательной деятельности в сфере добрачной подготовки зависит от совокупности определенных условий.

Ключевые слова: инновационная добрачная подготовка, семейная направленность личности, воспитательные инновации, факторы эффективного влияния воспитательных инноваций на формирование личности будущего семьянина.

The article deals with a social-integration, organizational-activity and psycho-pedagogical conditions as factors of effective innovative premarital education for students. The relevance of the research is related to the fact that the current socioeconomic and spiritual needs of young people and the dynamics of development of the Ukrainian society predetermine the need for innovative premarital education. Updating the content, organizing the process and developing the family orientation of the students' personalities will lead to the formation of a family-value orientations and overcoming of negative aspects of the development of the modern family. The article reveals the innovative approaches and factors of effective influence on the process of raising the future family man. The essence and methods of forming the individual's family orientation are determined, which significantly influences the efficiency of the educational process. The article touches upon the issue of the components of the process of overcoming the low level of young people's family life readiness and shows that the effectiveness of educative activities in the process of premarital education depends on a set of certain conditions.

Key words: innovative premarital education, individual's family orientation, educational innovations, factors of effective influence of educational innovations on personality development of the future family man.

Постановка проблеми. Суперечливість нинішніх соціально-економічних та духовно-політичних потреб молоді, нові умови розвитку українського суспільства, кризові тенденції розвитку сучасної української родини зумовлюють необхідність інноваційної дошлюбної підготовки, утвердження інших родинно-ціннісних орієнтацій, переконань, установок та формування родинної компетентності особистості. Розв'язання завдань, пов'язаних із низьким рівнем готовності молоді до сімейного життя, у вищих закладах освіти потребує якісного удосконалення системи підготовки майбутнього сім'янина та підвищення професійної компетентності педагогів. Однак, на практиці спостерігаються протиріччя між необхідністю: швидкого оновлення і вдосконалення виховних систем та недостатньою готовністю викладачів реагувати на соціально-економічні перетворення; вирішувати складні нестандартні завдання та інтелектуально-психологічною неготовністю до діяльності на засадах європейських цінностей; вибору оптимального варіанту реалізації моделі формування родинно-спрямованої особистості та недостатньою сформованістю інноваційного підходу педагогів і студентів до виховання.

Вирішенню цих протиріч сприятиме впровадження виховних інновацій, пов'язаних не тільки з оновленням змісту підготовки молоді до сімейного життя, а, головним чином, з переглядом організаційного процесу дошлюбної підготовки, спрямованого на підвищення творчої активності, загального особистісного розвитку студентів, здатних будувати гармонійну родину та стабільне суспільство.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Проблеми інноваційної спрямованості педагогічних процесів досліджували відомі науковці і педагоги: К. Ангеловські, Х. Барнет, Д. Гамільтон, Н. Гросс, Е. Роджерс, Й. Шумпетер, І.Д. Бех, Ю.З. Гільбух, І.М. Дичківська, М.В. Кларін, І.П. Підласий, Л.С. Подимова, А.І. Пригожин, В.О. Сластьонін та інші. Різні аспекти проблеми підготовки молоді до сімейного життя, статевого та дошлюбного виховання розглядали В.В. Бойко, Л.А. Богданович, В.Є. Каган, Д.В. Колесов, В.П. Кравець, Т.М. Титаренко, І.М. Шалімова та ін., проте спроба дослідження чинників процесу інноваційної дошлюбної підготовки студентської молоді, ефективного впливу виховних інновацій на розвиток родинної спрямованості особистості ще не була предметом спеціального дослідження та потребує подальшого обґрунтування.

Мета статті – розкрити чинники процесу інноваційної дошлюбної підготовки студентської молоді, дослідити шляхи ефективного впливу виховних інновацій щодо формування родинно-спрямованої особистості.

Виклад основного матеріалу. У процесі дослідження інноваційну дошлюбну підготовку ми розглядаємо як доцільну систему допомоги молоді у період входження її у процес активної дошлюбної діяльності та формування

власного родинного життя, що передбачає використання багатограних інструментів виховного впливу з метою формування особистості майбутнього сім'янина, адекватної вимогам сучасного суспільства. При цьому важливого значення ми надавали формуванню у студентів усвідомлення значущості особистісної родинної позиції, поведінки, діяльності, оскільки кожен із них є відповідальним за онтогенез власної сім'ї у майбутньому.

Визначальною особливістю, яка характеризує особистість в цілому Л.І. Божович, Б.С. Братусь, О.Г. Ковальов, М.Д. Левітов, К.К. Платонов, С.Л. Рубінштейн та інші вчені вважають її спрямованість. Сучасна молодь має власну життєву філософію та ціннісні орієнтації, тому, на нашу думку, в процесі дошлюбної підготовки необхідно розглядати саме аспект родинної спрямованості студентів за нових умов розвитку суспільства. Ми переконані, що формування майбутнього сім'янина без цілеспрямованої орієнтації на дошлюбну підготовку та збереження родинних цінностей неможливе. Саме родинна спрямованість як інтегроване явище визначає ідеали та зміст життєдіяльності особистості, де органічно пов'язані гуманістична свідомість, реальна родинна творчість та соціально зріла родинно-адаптаційна активність.

Ми визначаємо родинну спрямованість особистості як систему ціннісних орієнтацій, домінуючих інтересів, сімейних і соціальних потреб, що інтегруються в особистісній позиції та зумовлюють мету, засоби, ставлення та поведінку людини у сфері творення та забезпечення життєдіяльності власної родини. Як об'єктивний показник рівня родинної спрямованості ми розглядали стійку необхідність і здатність виконувати родинний обов'язок за усвідомленим вибором, а як компоненти її сформованості – пізнавальний, мотиваційно-адаптаційний, поведінковий. Саме відповідно до мети нашого дослідження в основу особистісно орієнтованого виховання майбутнього сім'янина ми заклали певні параметри, сформованість яких свідчить про розвиток родинних якостей (розуміння та позитивне ставлення до створення і забезпечення життєдіяльності сім'ї, збереження родинних і духовних цінностей, усвідомлення цінності української сім'ї, ролі батьків у вихованні підростаючого покоління, збереження національної мови і культури, гідність і повага до особистості та членів родини).

Окрім того, аналіз відповідей студентів за анкетами, результати тестування дають підстави стверджувати те, що 67 % студентів не усвідомлюють той факт, що розуміння змісту родинних орієнтирів, прояв особистісних якостей майбутнього сім'янина закладаються ще у закладах освіти. За даними нашого діагностичного зрізу у розвиткові власних родинних ціннісних орієнтирів 73 % студентів не надають серйозного значення виховним інноваціям дошлюбної підготовки у процесі освітньої діяльності. Між тим постійне долучення студентів до процесу інноваційної дошлюбної підготовки свідчить не лише

про певний рівень готовності до сімейного життя, але є і гострою соціальною потребою. У дослідженні ми розглядаємо виховні інновації як динамічні системи, що характеризуються внутрішньою логікою (інноваційний процес) і закономірним розвитком (життєвий цикл); структурні елементи інноваційної дошлюбної підготовки, що змінюються залежно від переходу нововведень від однієї стадії до іншої. Виступаючи могутнім засобом впливу на ціннісні родинні орієнтири, виховні інновації у змісті та методиці дошлюбної підготовки розкривають складний світ явищ родинного життя, людських почуттів, збагачують досвідом спілкування, взаємодії, сприяють розвиткові родинної спрямованості особистості.

Метою виховних інновацій є підвищення ефективності дошлюбної підготовки, тобто поліпшення її якості або зниження витрат на досягнення звичних результатів. Ефективність виховних інновацій залежатиме від ресурсів, які необхідні для їх реалізації, тривалості використання в процесі дошлюбної підготовки та досягнутого позитивного впливу на процес формування особистості майбутнього сім'янина.

Як засвідчив аналіз літератури, досвіду діяльності закладів освіти та підтвердили результати наших досліджень, підвищення ефективності впливу виховних інновацій дошлюбної підготовки значною мірою залежить від сукупності чинників соціально-інтеграційного, організаційно-діяльнісного та психолого-педагогічного спрямування. За даними нашого дослідження саме вони суттєво впливають на розвиток родинної спрямованості особистості та процес ефективного перебігу виховних інновацій дошлюбної підготовки студентської молоді.

Серед соціально-інтеграційних чинників найважливішими, на наш погляд, є наступні:

- відповідність потребам суспільного розвитку та системний підхід до проектування виховних інновацій дошлюбної підготовки, які повинні відповідати об'єктивним потребам суспільної практики (педагогічної зокрема), можливостям їхнього впровадження у колективі закладу освіти;
- інтеграція всіх можливих педагогічних факторів, що сприятиме посиленню родинної спрямованості та підвищенню рівня готовності до сімейного життя кожного студента. Така взаємодія відіграє особливу роль у розвитку родинних та загальнолюдських цінностей, у формуванні особистісних якостей;
- дотримання педагогами, які здійснюють інноваційну діяльність, вимог державних стандартів освіти [4, с. 315], умов пов'язаних із ефективною діагностикою, формуванням, коригуванням конкретної мети, реалізацією виховних інновацій та оптимальних шляхів освітнього

процесу щодо доцільності використання нововведень;

- узгодженість та наступність цілей, етапів виховних інновацій від зародження потреби до їхньої реалізації та використання, бо результат кожного етапу є передумовою ефективного здійснення наступного [4, с. 53];
- відповідність мети виховних інновацій обраним організаційним формам, методам і можливостям учасників, що забезпечують поліпшення якості дошлюбної підготовки за найменших витрат ресурсів.

Оскільки у формуванні особистості майбутнього сім'янина та розвитку його родинної спрямованості вирішальне значення має доцільно педагогічно організована інноваційна дошлюбна підготовка, головну увагу в процесі дослідження ми спрямували на дотримання таких організаційно-діяльнісних умов, як:

- розробка спеціальних форм освітньої діяльності та побудова такої системи, яка була б спроможна забезпечити поступове зростання потреби кожного студента щодо прояву його родинної активності та підвищення рівня готовності до сімейного життя. При цьому передбачалося, що в процесі родинно-орієнтованої діяльності студентів відбувається поступове її ускладнення, модифікація цілей і завдань, змісту діяльності, підвищення вимог до оперативності й об'єктивності дій, самостійності, ініціативності, варіативності рішень у родинній сфері, вчинків, поведінки аж до їхньої обґрунтованості. На нашу думку, саме таке поступове ускладнення процесу дошлюбної підготовки із впровадженням виховних інновацій та чітко сформованою родинною орієнтацією є однією із найголовніших умов підвищення ефективності його впливу на молодь;
- оптимальна попередня підготовка (в організаційному, технологічному, особистісному, психологічному аспектах процесу впровадження виховних інновацій). Адже, чітке уявлення про зміст і критерії виховних інновацій дошлюбної підготовки, володіння методикою їхнього застосування дозволяють викладачам, керівникам та студентам об'єктивно оцінювати і прогнозувати перспективи та ефективні шляхи реалізації;
- створення необхідних організаційних умов, а також економії ресурсів, потрібних для здійснення інноваційної дошлюбної підготовки. Надзвичайно важливим є технологічне забезпечення (наявність методик, спеціальних програм, розробок виховних проєктів, критеріїв оцінювання й самооцінювання, тематичних сценаріїв, планів-конспектів занять, виховних справ родинно-орієнтованого спрямування тощо). Як свідчать дані анкетування, 75 % кураторів академічних груп

вважають, що підвищенню ефективності дошлюбної підготовки, спрямованої на розвиток родинних ціннісних орієнтацій сприяє саме творче використання методичного забезпечення;

- організація діяльності студентів, у якій серйозна увага приділяється її змісту та видам, формам прояву активності, що забезпечують реалізацію розвиваючої функції інноваційної дошлюбної підготовки. Серед засобів активізації розвитку родинної спрямованості особистості важливу роль відіграють інтерактивні методи підготовки майбутнього сім'янина (рольові ігри, тренінги, участь у діяльності родинних клубів, психолого-педагогічних служб, будинків для малят, людей похилого віку, створення педагогічних ситуацій, що моделюють взаємини в сім'ї та сприяють розвитку сімейних якостей особистості тощо). 81 % студентів експериментальних груп позитивно оцінили значення таких методів у розвитку спрямованості особистості майбутнього сім'янина;
- оцінювання рівня компетентності, якості діяльності студентів, знань і вмій з тієї чи іншої сімейно значущої проблеми, що вимагає особливої уваги педагогів під час організації інноваційної дошлюбної підготовки, оскільки в результаті проведення нами діагностики самооцінки й експертної оцінки було виявлено помітні розбіжності та неадекватність самооцінки студентами власних якостей. Тому доцільно досить вдумливо підходити як до оцінки діяльності кожного студента, так і до формування здатності об'єктивно оцінювати рівень розвитку готовності до сімейного життя.

У процесі дослідження особливу увагу ми намагалися звернути на дотримання таких психолого-педагогічних умов, як:

- створення у закладі освіти інноваційного середовища, формування певного морально-психологічного стану колективу із комплексом заходів організаційного, методичного, психологічного характеру, що забезпечують впровадження виховних інновацій дошлюбної підготовки. Аналіз виховної діяльності та наші дослідження свідчать, що відсутність такого інноваційного середовища виявляється у методичній невідповідності викладачів, їхній недостатній поінформованості про виховні нововведення. Сприятливе ж інноваційне середовище в педагогічному колективі допомагає подолати стереотипи у професійній діяльності. 78 % викладачів, кураторів груп, керівників секцій, психолого-педагогічних служб відзначали важливу роль саме інноваційного середовища для забезпечення ефективності дошлюбної підготовки студентської молоді;
- забезпечення умов злагодженої роботи колективу щодо впровадження виховних інновацій, ефективної взаємодії всіх учасників процесу

- інноваційної дошлюбної підготовки, превентивної діяльності щодо конфліктних ситуацій; створення у колективі атмосфери зацікавленості, підвищення мотивації персоналу, активізації та переконання тих, хто протидіє нововведенням у змісті та методиці дошлюбної підготовки; налагодження ефективних комунікацій, сприятливого мікроклімату, який реалізує інноваційні моделі підготовки майбутнього сім'янина;
- наповнення позитивною емоційною атмосферою процесу інноваційної дошлюбної підготовки, оскільки Л. С. Виготський обґрунтував положення про те, що саме емоційні реакції мають бути основою виховного процесу, а позитивні емоції людини є надзвичайно важливими у процесі вирішення проблем формування особистості майбутнього сім'янина. 82 % студентів експериментальних та контрольних груп підкреслили, що створенню позитивної емоційної атмосфери, стимулюванню зацікавленості до розвитку особистісних родинних якостей допомагало обговорення успіхів і недоліків у процесі дошлюбної підготовки того чи іншого студента, досягнень, певних результатів;
 - підготовка викладачів, кураторів груп, керівників секцій, психолого-педагогічних служб до інноваційної дошлюбної діяльності, розвиток їхнього творчого потенціалу, налаштованості на пошук нового. Наукові дослідження й наша практика переконують в тому, що успіх діяльності викладача у сфері дошлюбної підготовки значною мірою обумовлюється його особистісними рисами, які виразно проявляються у вихованні, де, як правило, студенти прагнуть наслідувати педагога. Тому, на нашу думку, сформованість у студента особистісних родинних якостей має стати своєрідним фундаментом розвитку його як особистості майбутнього сім'янина.

Висновки. Таким чином, у цій статті ми здійснили спробу визначення чинників процесу інноваційної дошлюбної підготовки студентської молоді, нового підходу до побудови моделі процесу на основі ефективного перебігу виховних інновацій.

Під час дослідження ми переконалися, що ефективність педагогічного впливу виховної діяльності в процесі дошлюбної підготовки на формування родинної позиції особистості залежить від сукупності певних чинників, підготовки студента до сприйняття ним відповідного змісту, форм і методів, і значною мірою розвивається в його реальному ставленні до різних видів сімейно орієнтованої діяльності.

Саме тому суттєвого значення набуває вплив окреслених у дослідженні чинників, що забезпечують ефективність виховних інновацій щодо змісту, форм і методів дошлюбної підготовки та формування самостійності, усвідомленої діяльності особистості у морально-статевій та сімейно-побутовій сфе-

рах, розвиток у студентів родинної спрямованості особистості, якостей майбутнього сім'янина. У зв'язку із цим, процес практичної підготовки студентів до прояву родинної спрямованості, подолання низького рівня готовності до сімейного життя у нашому дослідженні містив:

- оволодіння інноваційними способами і засобами родинно-орієнтованої діяльності;
- нагромадження родинно-ціннісного життєвого досвіду;
- оволодіння організаторськими, комунікативними та іншими вміннями для створення та забезпечення успішної життєдіяльності власної родини в умовах сучасного суспільства.

Актуальність та складність проблеми потребують подальшого дослідження таких напрямів, як уточнення, обґрунтування змісту, вдосконалення методики реалізації процесу інноваційної дошлюбної підготовки та впливу негативних соціально-економічних, демографічних, психолого-педагогічних чинників на формування особистості майбутнього сім'янина.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності: Наказ Міністерства освіти і науки України від 11. 07. 2017 № 994 (22 вересня 2017 р., 1171/31039) // Офіційний вісник України. – 2017 р. – № 85. – С. 89.
2. Волошина О. В. Педагогіка інновацій у вищій школі. Навчально-методичний посібник / О. В. Волошина. – Вінниця: Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, 2014. – 161 с.
3. Герасименко Л. Б. Особливості виховних інновацій процесу дошлюбної підготовки студентської молоді в інклюзивному освітньому середовищі / Л. Б. Герасименко, Т. В. Герасименко // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – 2017. – № 14. – С. 109-112.
4. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. 3-тє видання, виправлене / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2015. – 304 с.
5. Ігнатюк О. Теоретико-методологічні основи педагогічної інноватики / О. Ігнатюк // Навчання і виховання обдарованої дитини. – 2013. – Вип. 2. – С. 94–104.

Transliteration of References:

1. Pro vnesennia zmin do Polozhennia pro poriadok zdiisnennia innovatsiinoi osvitnoi diialnosti: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 11. 07. 2017 № 994 (22 veresnia 2017 r., 1171/31039) // Ofitsiyniy visnyk Ukrainy. – 2017 r. – № 85. – S. 89.

2. Voloshyna O. V. Pedagogika innovatsii u vyshchii shkoli. Navchalno-metodychnyi posibnyk / O. V. Voloshyna. – Vinnytsia: Vinnytskyi derzhavnyi pedagogichnyi universytet im. M. Kotsiubynskoho, 2014. – 161 s.
3. Herasymenko L. B. Osoblyvosti vykhovnykh innovatsii protsesu doshliubnoi pidhotovky studentskoi molodi v inkluzyivnomu osvithnomu seredovyschi / L. B. Herasymenko, T. V. Herasymenko // Zbirnyk naukovykh prats Khmelnytskoho instytutu sotsialnykh tekhnolohii Universytetu «Ukraina». - 2017. - № 14. - S. 109-112.
4. Dychkivska I. M. Innovatsiini pedagogichni tekhnolohii. 3-tie vydannia, vypravlene / I. M. Dychkivska. – K.: Akademydav, 2015. – 304 s.
5. Ihnatovych O. Teoretyko-metodolohichni osnovy pedagogichnoi innovatyky / O. Ihnatovych // Navchannia i vykhovannia obdarovanoi dytyny. – 2013. – Vyp. 2. – S. 94–104.

HERASYMENKO L.B.,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Department of Fundamental Disciplines, Municipal Institution of Higher Education «Rivne Medical Academy» of Rivne Regional Council, Rivne, Ukraine
E-mail: docentgerasumenko@gmail.com

FACTORS OF THE INNOVATION PRE-EDUCATIONAL PREPARATION PROGRAM OF STUDENT YOUTH